

Elämäntyönä näön tutkiminen

Lea Hyvärisen kansainvälinen työ jatkuu eläkepäivinäki

Teksti: Katriina Ekola

Kuvat: Lea Hyvärisen kotialbumi

Istumme silmälääkäri, professori Lea Hyvärisen kotona keskellä viimeisiä matkavalmisteluja. Arvoitetun ja palkitun silmälääkärin elämä on työntäyteistä eläkepäivistä huolimatta. Lento Osloon lähtee seuraavana päivänä ja heti Oslolta tultua on vuorossa matka Hong Kongiin, jossa hän toimii yliopiston vierailevana professorina.

Kesäkuussa Sokeain Ystävät ry:n elämäntyöpalkinnon saanut Hyvärinen on kiitollinen monipuolisesta työstään, joka on vienyt häntä ympäri maailmaa.

– Työ on ollut antoisaa. Olen saanut tehdä mielenkiintoista tutkimustyötä ja minulla on ollut valtavan hieno työtovereiden ryhmä eri maissa. Olen saanut tutustua eri kulttuureihin työni kautta kuudessakymmenessä maassa, Hyvärinen kertoo.

Lea Hyvärinen tunnetaan erityisesti lasten silmälääkärinä, joka on paineutunut monivammaisten lasten

Parivuotias Lea Hyvärinen.

näköasioihin. Hän on ravistellut lasten varhaiskuntoutuksen ajattelumalleja ja luonut kansainvälisessä käytössä olevan LEA-testistön, joka on tarkoitettu erityisesti pikkulasten näön tutkimiseen, mutta sitä käytetään myös kehitysvamaisten aikuisten ja dementoituvien henkilöiden näön tutkimiseen.

– On erittäin tärkeää, että lasten näköä päästään tutkimaan tarvittaessa heti syntymän jälkeen eikä vasta sitten, kun näön kehittymisen

herkkyyskaudet on ohitettu. Yhtä tärkeää on opettaa vanhemmille ja lapsen ympärillä oleville henkilöille, miten kommunikoida poikkeavalla tavalla katselevan vauvan kanssa. Kuntoutusalan ammattilaisia ja opettajia tulisi kouluttaa lisää lasten näkövammojen huomioimisessa, jotta asioihin voitaisiin puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, Hyvärinen pohtii alansa työkenttää.

Silmälääkärin ammatti

Kiireistään huolimatta Hyvärinen ennättää paneutua haastatteluun ja muistella sukunsa vaiheita ja lapsuusaikojaan. Hän kertoo hykerryttävästi siitä, miten oppi lukemaan.

– Olin ikäisekseni hyvin pieni ja minulla oli tapana katsoa isoveljen kirjaa, kun tämä luki läksyjään ääneen pöydän ääressä. Minä makasin mahallani hänen edessään pöydällä ja opin siksi lukemaan kirja ylösalaisin. Tällä tavalla hän jatkoi lukemista myös koulussa.

– Kansakoulun opettajani sanoi minulle vasta neljännellä luokalla, että kirja pitäisi kääntää oikein päin ennen kuin pyrkisin oppikouluun. Hän ei halunnut hävetä väärin päin kirjaa lukevaa oppilastaan! Kilttinä

Lea Hyvärinen tuoreena ylioppilaana vuonna 1958. Kuva on Uuden Suomen Ylioppilasyhtön kuva.

oppilaana tottelin, Hyvärinen nauraa muistolleen. – Mutta silmälääkärin ammatissa tästä taidosta on ollut jatkossa arvaamatonta hyötyä! Silmälääkärin instrumenteissa kuva on usein ylösalaisin ja vasen puoli oikealla ja kun seuraan edessäni istuvan lapsen lukemista, tekstin seuraaminen on vaivatonta.

Lea Hyvärinen päätti jo lapsena silmälääkärin ammatista.

– Ollessani 12-vuotias naapurissa asui kesällä suomalainen, ruotsia puhuva silmälääkäri **Hans-Olav Henricson**. Saimme siskoni kans-

Sokeain Ystävät ry myönsi elämäntyöpalkinnon Lea Hyväriselle tämän mittavasta elämäntyöstään näkövammaisten asioiden eteenpäin viemiseksi. Kuva: Juha Vääräkangas.

sa kutsun vierailla hänen ja hänen sisarensa kesäpaikassa Sipoossa ja tuolloin alkoi ruotsin kielen opiskelu joka kesä. Kielitaito on ollut tarpeen myöhemmin Lean työskennellessä silmälääkärinä Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa.

– Hans-Olav Henricson vaikutti minuun suuresti muutenkin. Hänellä

oli vastaanotto kotona ja siitä minussa heräsi ajatus silmälääkärin ammatista. Näin itseni suurperheeseen äitinä pitämässä vastaanottoa kotona päivisin sillä aikaa, kun lapset ovat koulussa. Ja sitten kun lapset tulevat koulusta, keittelen heille ruokaa, Hyvärinen muistelee 12-vuotiaan tytön mietteitä.

Haave suurperheestä toteutui. Kolmen lapsen äitinä hän teki päivätyötään silmälääkärinä. Iltaisin koitti kodin ja lasten hoitaminen ja vasta lasten mentyä nukkumaan hän pääsi tutkimus- ja kirjoitustöiden pariin. Hyvärisen tuottama kirjallisuus- ja tutkimustieto on laaja ja perustuu osaksi hänen miehensä **Juhani Hyvärisen** työryhmän töihin aivokuoren plastisiteetista. Ne osoittivat, että näön on saatava edustus aivotoiminnoissa varhain, muuten muut aistit ottavat sen toiminta-alueet käyttöönsä. Se on varhaiskuntoutuksen teoreettinen perusta. Toimen keskeinen ryhmä on ollut **Veijo Virsun** työryhmä kontrastiherkkyttä koskevien töiden tekemisessä ja näkötestien kehittelyssä.

Viittomakielisyys ja kuurosokeus tutuksi eri tavoin

Kuurous, viittomakielisyys ja kuurosokeus ovat olleet eri tavoin läsnä:

Lea Hyvärisen suvussa ja elämässä.

– Isoisäni nuorin veli, **Juho Hipe-li**, kouluttautui kuurojen opettajaksi ja perusti kuurojen ja kuurosokeiden koulun omaan kotiinsa vuonna 1889, Hyvärinen kertoo.

– Omana kouluajanani olin tekemisissä kuurojen kanssa päivittäin, sillä Jyväskylässä Tyttökoulua (Tippulaa) vastapäätä sijaitsi kuurojen koulu. Viittomakieli tuli siis osaksi arkipäivää jo lapsena.

Lea Hyvärinen oli rakentamassa NUD:in eli Pohjoismaisen kuurosokeiden henkilöstön koulutuskeskuksen koulutusohjelmaa kuurosokeiden parissa toimiville henkilöille 1980-luvulla. Hän toimi NUD:ssa (Dronninglundin linna, Tanska) luennoitsijana seitsemän vuotta. Eräs hänen tutkimushankkeistaan käsitteli kuurosokeiden potilaiden tutkimistilanteen kommunikaatiota ja sen kriittisiä hetkiä.

– Vuoden mittaisen apurahan avulla sain tutkia aihetta USA:ssa, Hyvärinen kertoo. – Videoimalla tutkimustilanteet selvitimme siinä esiintyviä kommunikaation virheitä: mitä tulkin pitää tietää tutkittavan näöstä, mitä tulkin tulee hallita tutkimistilan-

teessa ja miten silmälääkärin tulee muotoilla kysymykset, jotta vältetään tulkinnan virheitä.

Energisiä eläkepäiviä työn parissa

Lea Hyvärisen työviikon tuntimäärä on edelleen valtava, hänellä on kiireisempää kuin koskaan. Hän on Dortmundin yliopiston kunniaprofessori ja tekee luennointimatkoja ympäri maailmaa. Koti on Helsingissä, mutta harvoin häneen törmää kotikulmilla. Hong Kongin -matkan jälkeen on vuorossa kirjoitusreissu tyttären luo USA:an.

– Teen käännöstyötä viime vuonna ilmestyneestä, **Namita Jacobin** kanssa kirjoittamastamme kirjasta "What and How Does This Child See" (Mitä ja Miten Tämä Lapsi Näkee, toimituksen vapaasti suomentamana). Tavoitteena on saada suomenkielinen kirja valmiiksi ensi keväänä.

– Jos vielä saan mahdollisuuden tehdä tutkimusta, niin toivoisin voivani selvittää näkövammaisten lasten todellista lukumäärää Suomessa. Monivammaisilla lapsilla on usein liitännäisenä myös näönkäytön ongelmia. Näkövammaisuus ei kuitenkaan välttämättä tule rekisteröidyksi, jos diagnoosina on esim. liikuntavammaisuus tai kehitysvammaisuus. Moni

lapsi jää ilman apuvälineitä ja laseja, eikä näköä osata ottaa huomioon kouluopetuksessa.

Lea Hyvärisen elämäntyö on mittava. Hänen kotisivuillaan osoitteessa www.lea-testi.fi on paljon tietoa näöstä, näkövammaisuudesta ja näön arvioinnista eri kielillä. Miten energia on riittänyt kaikkien tekemiseen?

– Lyhyillä yöunilla selviäminen oli etu nuorena. Mielenkiintoinen työ antaa

voimaa ja energiaa jaksaa, Hyvärinen pohtii.

Nykyään 72-vuotiaana hän ennätää nukkua enemmän. Hän rentoutuu hoitamalla puutarhaa, liikkumalla metsässä ja keräämällä sienia ja marjoja.

– Minulla on myös paljon hyviä ystäviä, jotka vetävät mukaansa mielenkiintoisiin projekteihin. Se kantaa ja antaa energiaa edelleen. ♦

Joulukorttipajasta iloa joulunodotukseen

Pian taas on joulu, joka tulee niin kuin ennenkin **Justiinalle**, 79. keran.

Eilen olimme Viriketoiminnan kanssa viettämässä Koneet kuumina-päivää viimeistä kertaa tänä vuonna. Tampereen kuurosokeiden Toimintakeskuksessa oli reipas tunnelma, jossa tehtiin joulullisia kortteja.

Päivä piristi Justiinaa, mutta uusi kone ei tahtonut oikein toimia. IT-kouluttajat yrittivät saada sen toimimaan. Välillä kysyttiin hermos-

tuttaako minua, johon sanoin että ei sitten yhtään. Vihdoin ja viimein kone heräsi ja pääsin käyttämään sitä ja tekemään joulukortteja. Tämä vaati opettelemista, olihan kone uusi ja outo minulle. Lopulta tuli valmista. Sommittelin omia kortteja kaikesta rihkamasta sekä omista villatontuista havut koristeena sekä pihlajanmarjoista, joita laitoin sinne tänne vähän punertavaa väriä antamaan. Aika vierähti nopeasti niin kuin aina. Tekeminen luovassa työssä innostaa ja mielekäs toiminta piristää. Tekemisen iloa voi antaa toisillekin.